

שמעתא למיקתא

גלין ר' אפר' תולדות | ה'תשע"ה
קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

קטן המשחק בצעצועים האסורים בשבת, האם חייבים להפרישו

א. חיוב חינוך למצות

מבואר בסוכה (חוב). דמצוה על האדם לחנך את בניו במצות, כגון לובל, שופר וכו'. ועיי' **בביאור הלכה** (סי' תרפ"ט סעי' ו) שחינוך הוא חיוב מדינאי. [ועיי' בגליון פ"ב לענין חובת חינוך להידור מצוה. ובלגיון כ"א לענין גיל חובת חינוך לכל מצוה ומצוה. ובלגיון ע"ז לענין עד איזה גיל קיים חיוב זה. ובלגיונות הבאים יתבאר בס"ד האם איכא חובה לחנך את הבת].

ב. חיוב חינוך להפריש קטן מאיסור

ונחי' הראשונים האם חובת חינוך היא רק לחנכו לקיום מצות, או אף שלא יעשה איסור, ולהפרישו ממנו. **דעת התוס'** (נידור כח: ויומא פב: ד"ה בן שמונה) דא"צ לחנכו להימנע מאיסור ולהפרישו ממנו. וכ"כ **הרשב"א** (יבמות קיד: ד"ה עוד כתב) ו**המאירי** (קיד: ס"ד ו"ח כל קסו). אולם **דעת הרמב"ם** (מאכ"א פ"א, ה"כ) דמצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה שנא' חנוך לנער וגוי, ע"כ. וכן **דעת הריטב"א** (יבמות שם) בשם הר"ם. וכן היא **דעת תוס'** בשבת (קכא: ד"ה ש"ח). והנה **הטור** (סי' שמג) הביא בשם הרמב"ם שאע"פ שאביו חייב לחנך בנו במצות ולהפרישו מאיסורים, מ"מ "בית דין" אין מצווים להפריש קטן מאיסור דרבנן. והקשה שאינו יודע למה כתי' דוקא איסור דרבנן, דהרי קיי"ל דאפי' מאיסור דאורי' אין מצווין להפרישו. ובב"י (שם) כתי' שאה"נ שלדעת הרמב"ם אין מצווים להפרישו אפי' מאיסור דאורי', אלא דכוננת הרמב"ם שאם אין אביו מפרשו בידו דוקא באיסור דרבנן, אבל באיסור דאורי' ממחין בידו, ע"כ.

ועיי' **בשו"ע** (סי' שמג) שפסק דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו. וביאר **הרמ"א** דהיינו להפריש מאיסור דאורי'. וכת' **הט"ז** (שם ס"ק א) שכונתו תתרוץ הביי' דאם אביו לא מפרשו מאיסור דרבנן לא מחין בידו, אבל ועולם חובת חינוך לאפרושי מאיסורא הוא גם באיסורים דרבנן. וכן **דעת המ"א** (שם ס"ק ג) אולם **האר"י** (אות ב) כתי' שלפי מ"ש חינוך הנייל' שבמצוות לית אפי' אביו אין מצווה להפרישו, אתיין דברי הרמ"א (והלבוש) כפשטן, ודסמכו על התוס' הנייל' דבאיסור דרבנן אפי' אביו אינו מצווה (ועיי' שו"ת פ"ק אות א) שכת' דהכי קיי"ל.

ובביאור הגר"מ (אות א) כתי' שכונת הרמ"א לאפוקי מקום שמצנינו שאין חובת חינוך, כהא דמבואר בפ"ט **יומא** (ע"ח: דתינוקות ביהו"כ מותרין ברחיצה וסיכה ואכילה ושתייה). ע"כ. ופרש **ה"ר** (יומא א) ב"ר"ף ז"ה (יו"ט) דאפי' עיי' גדולים שרי, והיינו טעמא, כי איסור שאר עניינים ביהו"כ (פרט לאכילה ושתייה) אינן אסורים אלא מדרבנן, וע"כ לתינוקות שרי, שכל שהוא לצרכו של תינוק אע"פ שהגיע לחינוך מאכילתו אותו איסור מדרבנן ואפי' בידיים, ע"כ.

ולמעשה **במ"ב** (סי' ק"ג א) הביא תירוץ הט"ז, המ"א והגר"א. ונראה דס"ל כשתי התירוצים בהלכה.

ג. האם אחרים חייבים להפריש קטן מאיסור

ומבואר מהטור (שם) ו**הרמב"ם** (מאכ"א פ"א ה"כ) דהחובה להפריש קטן מאיסור, אינה אלא על האב, אבל לא על אדם אחר. וכ"כ **התוס'** **ישנים** ויומא פב: וותוס' נידור כח: ז"ה ב"ו (בתריץ השני).

אבל **התוס'** (שבת קכא: ד"ה שמע מינה) ו**הריטב"א** (יבמות קיד: ד"ה ומיהו) כתי' שאם הקטן הגיע לחינוך חייבים אף אחרים להפרישו. ועיי' **בשו"ע** (סי' שמג) שפסק כהרמב"ם, אבל **הרמ"א** הביא דברי התוס'. והכרעת **המ"ב** (שם ס"ק ז) **כהנ"א** (ככלל זו אות ח) שבאיסור דאורי' יש לחמיר בהרמ"א.

ד. האם איכא חובת חינוך על אחרים (כשהאב לא נמצא)

וגדולה מזו מצנינו **במ"א** (סי' תוס' ס"ק א) בשם **תרוה"ד** (אות ז) שקטן שהגיע לחינוך שכאביו לא נמצא הביי' מחויבים "לחנכו" (ולא רק להפרישו מאיסור). וכן נקט **באר"י** (אות ז). אולם **הברכ"י** (סי' שמג אות ז) דחה דברי תרוה"ד. ובמ"ב (סי' תוס' ס"ק ה) הביא בשם י"א שאם אין לו אב, אמו וביי' חייבים לחנכו. אולם בס"י תרט"ז (סי' ד) נקט שהמצוה היא דוקא באב ולא באחר. [ועיי' עוד בגליון פ"ז לענין אם איכא חיוב על האם לחנך את בנה].

ה. איסור ספיה באיסורים דאורייתא

ומלבד חובת חינוך במצות ואיסורים, מצנינו דין נוסף, והיינו ספית איסור לקטן בידיים שאמר "לא תאכילום", כמבואר **ביבמות** (קיד: ו**בשו"ע** (סי' שמג סעי' א). וכבר פסק **המ"ב** (שם ס"ק ד) שאיסור זה הוא מה"ית. [ועיי' שאפי' לתינוק שאינו בר חינוך אסור לתת... אלא שבש"ס שם מבואר דמ"מ שרי להביא את הקטן במקום שעלול לעשות ממלאכה אפי' שגדול מכוון לכך. וכן פסק **הרמ"א** (ס"ב סעי' ד). ועיי' **במ"ב** (שם ס"ק ד)].

ו. איסור ספיה באיסורים דרבנן

והנה דעת **הרמב"ם** (מאכ"א פ"א ה"כ) דאיסור ספיה נאמר אף בספית איסורים דרבנן. וכן פסק **בהגהות אשר"י** (ד"ה פ"ד סי' ט) אולם **דעת הרשב"א** (עירובין ו). ויבמונה (קיד: דליכא משום איסור ספיה באיסורים דרבנן, אלא דלא הותר לספות אא"כ הוא לצורכו של הקטן (אבל שלא לצורך הקטן לא התירו משום דחיי' דאתי למסרך, כלומר שמא יתרגל לעשות אותה המלאכה ויבצע למודו שגדול). וכדורו יוצא מה"ר"ן (שם) דכל שהוא רביתיה של הקטן לית ביה משום ספיה.

ולהלכה הכרעת **בשו"ע** (שם כהרמב"ם). אולם **מצינו לה"י** (שם ס"ק ז) שכת' שמותר להביא מפתח של בית הכנסת עיי' תינוק בשבת דרך כרמליים. וביאר **החת"ס** (ח"ו סי' יג) בדעת הט"ז דע"כ כוונתו דוקא במקום דאיכא משום חינוך למצוה, כגון שהקטן בעצמו נכנס להתפלל בהכניסו, דבכה"ג נמצא עושה לצורכו ושרי. ומבואר דס"ל דספיה דרבנן שרי במקום צורך הקטן בפעולת הרשב"א.

[ועיי' שכתב בתנ"י עיי' דברי תוס' בפסחים. ועיי' **באורי** בינה דענינו להתפלל ולישמוע קריאת וכן בתשובת רע"א (סי' טו) כפי כהרשב"א, וע"כ הותר לטטל ספרים עיי' קטן לצורך חינוך דרבנן (כ"כ חובת חינוך על אביו להשימוע קריאת התורה, וממילא יצטרף הגדול עמו. וכן פסק **בביאור הלכה** (סי' שמג ד"ה מ"ח) ו**במ"ב** (שם ס"ק ג). וכן פסק **הגרש"א זצ"ל** (מאור השבת פי"ד סי' יד ה"ג ק"י ח"ה ו"לע"ה). וכ"כ **הש"כ** (מבוא פ"א ה"ג ק"פ). והגר"מ (אות ק"פ). ואתיין דהכי שאפי' שנוכרי לאחיל הקטן על ידו. והא דמצנינו בש"י (יריד סי' אפ"כ בא) דאף לקטן חולה אסור להאכיל בידים אסור דרבנן, וכן נקט הגר"מ (סי' שמג), אולם דוקא לענין תינוק שנגמל להניק מאמו כמ"ש באור שמח (ספ"ה פ"ה ה"י), עיי'ש. ועיי' **באבני** (יריד סי' ס"י קכ) שיצא חלק ע"פ השי"ד הנייל' בין איסור דרבנן יש לו עיקר מה"ית לאיסור דרבנן שאין לו עיקר. וכן מצנינו חילוק זה במהר"מ (סי' קטא). ומשאר הפוסקים שמעמ שאין לחלק בהן].

ז. איסור ספיה באיסורים דרבנן הקטן שהגיע לחינוך

ומבואר מהחת"ס דלא חיי' משום ספית איסור דרבנן וחובת חינוך במקום שהקטן עושה לצורכו. וכן מוכח מסתימת לשון **הביאור הלכה** (שם), שלא חילק דבר. וכן מבואר בר"י (שם) ו**בשער המלך** (שער פ"ב ה"ה) **בדעת הרשב"א** שיאף אפי' הגיע לחינוך מותר להפיק בו לצורכו. וכן הוא בגר"ז (שם אות ו). ודלא **כמהרה"ר** (שבת קכ"ג) (אור"ח סי' קעג) שכת' דדוקא אם לא הגיע לגיל חינוך שרי. (ועיי' ברע"א שם דאפשר שבאמת איירי דוקא בקטן שלא הגיע לחינוך, עיי'ש בשאלה).

אלא דכ"ז במקום שהקטן צריך לכך, אבל בלא"ה אסור. וכן הוא בגר"ז (שם) ו**במ"ב** (שם). [ועיי'ש (סי' תוס' ס"ק ג סי' תקיא ס"ק יב) שפסק דהיום ששלא רוחצים את יום אסור לרוחצים ביהו"כ (אם) בשאר יו"ט], אע"פ שעושה לצורך הקטן כי סוף סוף אין הקטן צריך לכך. [אלא דציע' דהרי גם השי"ע (סי' תוס') פסק שמונת לחוץ, ולסוף הקטנים ביהו"כ, אע"פ דס"ל דספיה באיסורים דרבנן אסורה אף לצורך התינוק. וי"ל דהתם היינו כי לא גזרו רבנן. וכן משמע מהב"י שם. ואפשר דיש לחלק בין צורך הקטן דתלי בפולגות כנייל' לרבייתיהו].

ח. היכן דאפשר בהיתר

ועיי' **ברשב"א** (יבמות שם) שמבואר דמאכילין טבל הטבול מדרבנן ודמאי לקטן ואין משום בזה איסור ספיה כיון שהוא לצורכו. ומבואר דאע"פ דאפשר להתירו עיי' הפרשה מותר לספות לו. ועיי' **במהרש"ם** (דעת תורה סי' שמג ד"ה אפי') שתמה על **השער המלך** (שב"ע פ"א ה"ה) ו**מהר"א אסאד** (יריד סי' קטא) שכת' דהרשב"א מודה דבזה איסור מדרבנן ויש לו מתירין שיש בו משום ספיה. ולפניי' י"ל דאף במקום שבדו לעשות בהיתר שרי. (וכענין זה מבואר ברע"א שהחשיב טלטול החומש כצורך הקטן, אע"פ שמתסתר שהקטן היה יכול לקרוא יחד עם אחרים בבה"כ). ומ"מ היכן שההיתר מוזמן צריך [ואין בין ההיתר לאיסור ולא מידל], י"ל דאסור לספות לו, שרי אין הקטן צריך להאיסור, והיכן שאין הקטן צריך ליה אסור, כמבואר לעיל בשם הגר"י והמ"ב.

ט. נתינת חפץ שעושים בו מלאכה

ומצנינו להגר"ז (סי' שמג אות א) דאיסור ספיה לא נאמר אלא באיסור מאכלות וכדו', אבל מותר לדלית לתינוק בשבת חפצים שיהיו לעשות בהם מלאכה לעצמו, ואפילו אם ידוע שיעשה בהם מלאכה, כגון ליתן לתינוק עוגה שכתובים עליה אותיות אע"פ שהתינוק יאכלנה בודאי, כיון שמתכוין הוא להנאות עצמו אע"פ להפריש רק שלא יתן גדול לתוך פיו של תינוק, ע"כ. וכן מבואר **במ"ב** (סי' שמג ס"ק יד). [וצ"ע על זה מהמ"א (סי' שא ס"ק לה) שכת' דאסור לספות לקטן בגד שתפורים בו זגים המשמיעים קול. וכן פסק **הגר"ז** (סי' שא אות בא) גופא, ויש ליישב, ואכמ"ל].

י. צעצועים שעושים בהם איסור

מענה י"ל שמותר לתת לתינוק צעצוע שעושים בו איסור דרבנן בשבת כגון שמייעד לעשיית אהל (ארעיל) או לבנות בו וכדו', דהיינו מותר לספות לקטן דבר שעושים בו מלאכה כנייל'.

אלא דחיי' דדוקא אם לא הגיע לחינוך שרי, אבל בהגיע לחינוך אסור. [ואין לחוש שנתיתם משום איסור מוקצה דכיון דמותר לתינוק לשחק בהם אין בהם משום מוקצה כמ"ש באג"מ (אור"ח ח"ה סי' כב אות כז) ו**במשנה הלכות** (ח"ו סי' עד). ו**שבט הלוי** (ח"ו ע"ח) נתישאר בצ"ע, ועיי' בארחת שבת (פ"ט אות יב), ואכמ"ל].

אלא דהכח אחד שלטי"א הנייר די"ל לדעת הסוברים דספיה באיסור דרבנן קטן שריא, ה"ה נתינת צעצוע שעושים בו איסור ד"ירבנן" שרי לתת לו, דמשחקים בכלל צורכי הקטן הם, כמבואר **ביומא** (שם) בהאי סוגיא שהתירו לקטנים ענינים של יוה"כ מחמת שהם רביתיה של הקטנים כנייל'. ועיי'ש (דאמר אביי אמרה לו אם רביתיה דינוקא מיא חמימי כו', גדל פורתא תבורי מאני. ופרש"י להפקיר לו כלים לשבר ולמלאות אתותו, ע"כ. ומבואר דצעצוע הוא בכלל רביתיהו וא"כ י"ל דליכא משום ולא משום חינוך דהרי צורך הקטן הוא. ואמר אותו חכם שלטי"א שהסכימו עמו **הגרש"א זצ"ל** ו**הגרמ"ק שליט"א** ואמרו דאף עד גיל סמוך לבר מצוה שרי לפי צורך הילד (ומי"מ על אביו לומר לבנו דבאמת יש בזה משום מלאכה דרבנן, אלא דמ"מ מותר לו כיון שהוא לצרכו ומשום שעדיין לא הגיע לעול מצות).

[**המשך בעמ' הבא**]

האם אדם חשוב רשאי לאכול דבר שנאכל כמו שהוא חי שנתבשל ע"י עכו"ם

איתא בע"ז [לה] אמר בר רב שמואל בר רב יצחק אמר בר כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עוברי כוכבים. בסורא מתנו הכי, בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שאינו נאכל על שולחן מלאכים לפתת בו את הבית אין בו משום בישולי עכו"ם. ומ"מ לתינוק איכא חובת חינוך דגייס קטנים וארדי ודייטא.

ופרש"י דגייס קטנים וארדי ודייטא - אין נאכלין חייין ואין עולין על שולחן מלאכים, ליישנא קמא יש בהן משום בישולי עוברי כוכבים, ללישנא בתרא שרו.

וכתבו התוס' [שם ד"ה איכא ביהו"ח והרא"ש [סי' כ"ח] משמיה דר"ח, ודינקט חניי דאין עולין על שולחן מלאכים, ולא נקט דבש ובגיבתא דעולין על שולחן מלאכים ונאכלים חיים, ש"ט דבעי למנקט דברים שנעשה בהם לשון התירוץ מוסף על לשון ראשון, ולהקיל עליו דאפי' אינו נאכל חי כיון דאינו עולה על שולחן מלאכים לית ביה משום בישולי עכו"ם, וע"כ פסק דלהלכתא כהנך תרי לישני, ואי איכא חד מיהו או נאכל חי או אינו עולה על שולחן מלאכים, אין בו משום בישולי עכו"ם, דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ורביה מדאמר התלמוד בסתמא גבי משחא שליקא [יריד סי' לה] דבש נשט [שם], דאין בהם משום בישולי עכו"ם מחמת דמלאכים כמות שהם חייין, אע"פ שעולין על שולחן מלאכים, ורב יוחנן נקט חייין, אע"פ שהיו עולין על שולחן מלאכים, אפי' דאין עולין על שולחן מלאכים, אפי' דאין נאכלין כמות שהן חייין.

ואף הרמב"ם [פ"י מהל' פאכלות אסורות הל' י"ד וט"ז] פסק להניי תרי לישני, וככתב דכל דבר הנאכל כמות שהוא חי בו משום בישולי עכו"ם, וכן דבר שאינו עולה על שולחן מלאכים לאכול בו הפת אין בו משום בישולי עכו"ם. וכן פסקי הטור והשו"ע [יריד ריש סי' ק"ג].

ואיתא בשבת [נ"א] אמר ליה רב נחמן לרור עבריה אטמין לי צונן ואית לי מיא דאחיי קפלא ארמאה, שמע רבי אמי ואיפקד, וכו' ויסק פ"א איפקד כרבותיה עבדי, חדא כרב ותדא כשמואל, כשמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן, כרב דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם, והוא סבר אדם חשוב שאני.

ופרש"י אדם חשוב שאני - שהרואה אותו מיקל עומד ומיקל יותר.

והרי"ף [ב"ג] והרא"ש [שם סי' כ"ח] העתיקו דברי הגמ'. אולם הרמב"ם [פ"י מהל' פאכלות אסורות הל' י"ד] סתם וכתב דבר שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם, ולא הזכיר הריא דינא דאדם חשוב שאני. ואף בקיצור פסקי הרא"ש [סי' סחם וככתב "אין אסור משום בישולי עכו"ם אלא דבר שאין נאכל כמו שהוא חי וזה עולה על שולחן מלאכים"] וכן הזכיר דינא דאדם חשוב. ואף הטור והשו"ע [סי' ק"ג] סתמו וכתבו דבר הנאכל חי אין בו משום בישולי עכו"ם ולא הזכירו דינא דאדם חשוב.

ואכן הב"י [סי' ק"ג אות ב] הביא דברי הגמ' הנזכרת דאיפקד רבי אמי, וככתב - ומיהו ל' הרי"ף והרא"ש לשלם, אלמא דברי ההלכתא דאדם חשוב בו ליה זיחר אף בדבר שנאכל כמו שהוא חי, והכי נקטינן. ואיכא לתמוה למח לא כתבו רבינו (הטור). ע"כ.

ועיי' בשו"ת "החשב"ן" ח"א סי' נ"ב. וע"כ.

מתיקה שעושין הגויים, והיפס דהיכא דרובשא עיקר לית ביה משום בישולי גויים דלא נאכל כמות שהוא חי. וכתב בסוף דבריו - אבל עד היותם מותרים לגמרי לא מלאני לבי לאכול מהם, משום דאשכחן בפרק כמה טובינן דאמרינן התם אמר ליה רב נחמן וכו' והוא סבר אדם חשוב שאני. ע"כ. וכיזכ"ב אמרו על רבי יהודה נשיאה שמע רב אמי ואיפקד בפרק מי שהפך. שכל אלו הדיברים של גויים כדי להתרחק ממשעיהם ומתוקיהם וראי לכל אדם חשוב לקרש עצמו במותר לו, וכ"ש בדברים שאינן נאכלין אלא משום טענון. ויקל לאחריים ויחמיר לעצמו. ע"כ.ל. והובאו דבריו בב"י [סי' ק"ג].

והנה גבי גויי שעשה משתה לבנו איתא בע"ז [ח]. תניא רבי ישמעאל אמר ישראל שבהוצא לארץ עוברי עבודת כוכבים כבטורה הן, כיצד עובר כוכבים שנעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין משלהן ושותין משלהן ושמש הלילה עומד לפניהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו אכלו מבתי מואים.

איתא שם [ע"ג] דכל שאמר לו העובר כוכבים דהסעודה מתמת הלילה, עד תריסר ירחי שבת אסור, והרי שרי. ומקשינן מהא דרב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי ההוא עובר כוכבים לבתר תריסר ירחי שתא וישמיה דארדי ופירש ולא אכל. ונקינן שאני רב יצחק בריה דרב משרשיא דאדם חשוב הוא.

וכן פסק הטור [סי' ק"ג] דאם הוא אדם חשוב שהגוי שמת בו אם אומר מחמת החופה אסור אפי' לאחר י"ב חדש.

אולם הב"י כתב - אבל הרי"ף [ב"ג] והרא"ש [סי' ר] השמיטו עוברי דרב יצחק. וכן הרמב"ם בפ"ט [מהל' ע"ז סי' יח] לא חילק כלל בין חשוב לשאנון חשוב. ונראה שהם סוברים שאע"פ שהוא אדם חשוב כל שעבור י"ב חודש תו ליכא למחשא דאילו ומודה, ונראה שהם סוברים ש"אע"פ דשמעיה דמודה לא משבחין ביה. ורב יצחק מביח דהוא דפירש ולא אכל. ע"כ.ל.

וה"ב [שם אות א] כתב דהשמיטתו מפני דב"ל דמדתם לה"מ ואמר דרב יצחק [סי' רשי, משמע דבין אדם חשוב ומבין אדם חשוב שרי, ור' יצחק שאני דהתם שמעיה דארדי. והיא דאמר התלמוד שאני רב יצחק דאדם חשוב, ו"ל אינו חשוב מאד היה בעיני אותו גוי עד שמעם בו מאד והוא אויל ומודה, ולא ילפינן מינה לשיאר גויים לאסור מן הסתם באדם חשוב. עכ"ה.

אבל הש"ך [שם סי' ב] כתב - וי"ל דלא הוצרכו לכותבו

אלא דצײע קצת עײז מהא דכתב **המ״ב** (ס׳ שח ט״ק קנח) שמעיקר הדין מותר לשחק בכדור בשבת (ואין בו משום מוקצה), אלא דצײע קרקע לכוּמֵי אסור משום חשש אשויי גומות, ומ״כ אין למחות בנשים וקטנים דמוטב שיהיו שווגין ולא ירכו מזידין, ע״כ. ומשמע דצײע קלטנים אסור לשחק באיכא משום איסור דרבנן, ולא מתירין מחמת שוואג אריהו (ודוחק קצת לחלק דשאני תתם דהאיסור הוא במקום דבר אחר ולא מחמת המשחק גופא שהוא הצורך דיליה. דהרי יוסף סוף הקטן לצורכו הוא עשה).

ועי״ל דלעולם לא מתירין בכה״ג אע״פ שהוא לצורך הקטן, כי מבואר לעיל דלא הותר לספות איסור דרבנן לקטן לצורכו אף כשהגיע לחינוך אלא כשהקטן צריך לאותו איסור דוקא. (אלא דהיכן שצריך ליה אינו צריך לחפש אחר היתר כמבואר לעיל בשם הרשב״א). וא״כ ה״ה בני״ד כיון שא״צ דזוקא, לצעצועים אלו (שיש בהם איסור מלאכה דרבנן), יש לתוכו להפרישו.

וכן פסק **בשבת הלוי** (ח״ט ט״ ענח) שאם האב ראה שבנו שהגיע לחינוך משחק עם משחק שמחברים את החלקים זה בזה בחוק כמו ״לגו״ צריך לגעור בו מוטב עיניו. וכן נקט הגרש״א **זצ״ל** (שלחן שלמה סי׳ שיד הגה א). וכ״כ הגרמ״מ **קראפ שליט״א** (הל׳ שבת בשבת ח״ב פט״ו הגה 80) בשם **הגרש״א זצ״ל** (וכן הביא **באש״ר האיש** פ״ד אות קסט). [ועיי בארחות שבת (פ״ח סוף הגה ב) בשם הגרש״א דאין בבנייה עײז לנו אלא איסור דרבנן]. וכן הוא **בש״כ** (פ״ד אותיות א, ט״ טמט) ו**בארחות שבת** (פ״ח אות טו) **דבכל כוון דאין גאע חובת חינוך.**

אולם אם האב רוצה לא לעצווע, מותר לפת״ל, בדכה״ג בכלל בריתיה הואי איסור דרבנן לצורך הקטן אף הן הגיע לחינוך. וכן מבואר **במ״ב** (ט״ טש ט״ק ב). וכן הוא **בארחות שבת** (שס).

- מסקנא דדינא -

העולה לדינא, דקטן המשחק בצעצועים שיש בהם מלאכה מן התורה או מדרבנן. אם הגיע לחינוך, על אביו ואמו להפרישו. ובמקום צורך גדול, כגון שהקטן בוכה ואינו נרנע, ומותר לתת לו צעצוע שיש בו מלאכה דרבנן (בגונא שאין בטלטולו משום מוקצה, כמבואר לעיל) ואפ״י אם הקטן הגיע לגיל חינוך. (אלא דכל זה לדעת המ״ב ודעימיה, אבל לדעת השו״ע ספיה בדרבנן אף לצורך הקטן אסורה, אא״כ איכא משום חולי, ואכמ״ל).

עיתונים שיש בהם דברי תורה שהתערבו באחרים האם צריך לגנוז את כולם

א. חויב לגנוז עיתונים. ב. ביטול ברוב. ג. דבר שבמנין. ד. דבר שיש לו מתירין. ה. הוצאת אחד מהתערובת.

א. חויב לגנוז עיתונים

כבר הארכנו בס״ד בגליון קצ״ח לענין חובת גניזת עיתונים, והסקנו לדינא ע״פ גדולי פוסקי זמננו שעיתונים שאין בהם מדור קבוע לדברי תורה, והודפס בהם דבר תורה שלא לשם לימוד, לכתחלה יש לגונום (וא״צ לגנוז אלא דברי תורה שבזו). ואלו שיש להם מדור קבוע לדברי תורה (והדברי תורה נדפסים לשם לימוד) יש לגנוז דברי התורה שבו.

והנה הוה עובדא בכלל שאנתערבו אצלו עיתונים שחייבים גניזה ברוב עיתונות שאינם חייבים גניזה, ושאל השואל האם חייב לגנוז כל העיתונים.

ב. ביטול ברוב

בגונא שאינו בודאי שהתערבו עיתונים החייבים גניזה, י״ל דאינו חייב לגונום כלל, דכיון דאיכא טרחא מרובה י״ל דהוי ספק דרבנן ולקולא (עיי בגליון הנ״ל דכתבי הקודש לרוב הפוסקים אסור לאבדם רק מדרבנן, בפרט המודפסים בדפוס שלנו), ואע״פ דספק שאפשר לברר אינו בכלל ספק, מ״מ כיון דאיכא טרחא הוי כא״פ לברר, כמ״ש **בפרי״ח** (ס׳ תלח). וכן פסקו **המנחת יעקב** (ככל נס אות א (ח), **הפמ״ג** (יריד ט״ פד מ״ז סט״ק יב) **הברית אברהם** (אריה סי׳ לד אות ג) ועוד.

מיהו בני״ד ודאי דאיכא מיעוט עיתונים שחייבים גניזה, וא״כ לכאורה יש לחפש אחר אלו החייבים גניזה או עכ״פ לגנוז את כולם. ולכאורה יש לדון בנידון זה להתיר מחמת ביטול ברוב. דהרי קיי״ל בסימן ק״ט דאיסור כגון נבלה, תרומה וכדו, שנפל בהיתר, חד בתרי בטל. ולאו דוקא חד בתרי אלא כל שיש יותר מהאיסור רוב מקרי (ולא בעינן רוב כפול), כמבואר **בש״ך** (ט״ טש ט״ק ו ט״ טז ט״ק א), וכ״כ **בפמ״ג** (פתחה לתערובת ח״א פ״א ד״ה ונהה יבש) אליבתי. וכן פסקו **המנחת כהן** (ח״א פ״א ד״ה איסור), **הפרי״ח** (ט״ טח ט״ק ט), **החינוך בית יהודה** (פ״ו 9), **הגרמ״א** (ט״ טז אות ד), **החוו״ד** (ט״ טז אות א), **החת״ס** (יריד ט״ ח א), ו**במ״ב** (ט״ טח ט״ק ט). (ואף לדעת **המנחת יעקב** (ט״ נ ט״ק ו) המחמיר בזה היינו באיסורי תורה בלבד. ויעויין בגליון קצ״ח שלדעת רוב הפוסקים בכתבים שאין בהם אזכרות אין איסור תורה באיבודם).

והנה במאמרים הנמצאים בעיתון אין לומר שיתבטלו ברוב המאמרים שהם דברי חולין המודפסים באותו עיתון שהרי המאמרים ניכרים ודבר הניכר, אינו בטל. (אמנם שו״ר **בספר מגילת ספר** (ט״ קד עמי קפח) שיצא לדון להתיר במקום דאיכא טרחא לחפש ולבדוק אם איכא דברי תורה שם ע״פ הצדדים הנוכחים בסמך).

אלא דאכתי י״ל בדשעה שמתערב עם אחרים איכא ביטול, ואע״פ דאכתי המאמרים ניכרים ואפשר להפרידם, י״ל דהיכן דאיכא טרחא ויתרא בטלים וכאנים ניכרים דמי.

והנה **בתשובת יד אליהו** (ט״ פח) כתב דספר תורה שיש בו טעות שנתערב, מותר לקרות בא׳ מהם דחד בתרי בטיל. אבל **החת״ס** (יריד ט״ רנח) תמה עליו דהיכא דנתערב א׳ ואיכא לברורי ולהכייר האיסור לא שייך ביטול ברוב. ואף **בגנין ציון** (ח״א ט״ יג) המסכים לדברי היד אליהו, היינו טעמא דבכה״ג א״כ לברורי דמי, דאם יטרח עוד זמן רב הרי עתה בשעה שצריך לקרות בצבור א״כ לברורי. וכן **המנחת אדם** (ככל נס אותיות א-ג) כתב דכל שיכול להכירו אפ״י ע״י טורח גדול לא מתבטל. וכבר מבואר אף **בשו״ת מהרי״ל** (החדשות ס״ט 9).

(ועיי **בשבט הלוי** (ח״ח ט״ רכס) שהעיר שיש לדון בדברי התשובת היד אליהו ע״פ דברי **הפרי״ח** (ט״ קט ט״ ו קט ט״ ח) שכתב דחתיכה הבלועה מחלב ונתערבה באחרות אינה בטלה דאפשר להכייר אותה ע״י טעימה. ומבואר דהיכן דאפשר להכייר ע״י חיפוש אין ביטול. אולם הפוסקים בסימן ק״ט לא נקטו כותיה. וכמו כן כבר דחו דבריו **הנוב״י** (יריד ט״ ק ל) **והחוו״ד** (ט״ קא בארונים סט״ק ז). ועיין מש״כ **הפמ״ג** (ש״ד ס״ ח). ומ״מ י״ל דהתם אינו לחפש אחריו, ולעיל האיסור ניכר אלא ע״י גילוי משא״כ במקום שהוא ניכר ועומד בעין במקומו, אלא צריך לחפשו. ועיי **ברמב״א** (ט״ צח טו״ ד).

אבל בערוה״ש (ט״ ק אות ז) כתב דהיכן דיש טורח רב לבדוק איכא ביטול. וכן מוכח **מהפמ״ג** (יריד ט״ פד מ״ז סט״ק יב), וכן נקט **הנוב״י** (מ״ ק ט״ כז), וכן פסק **מהרש״ם** (ח״א ט״ קנד בא״ד ולכאורה). ושו״ר **במגילת ספר** (שס) שהביא עוד מקומות שח״ו בזה הפוסקים, ועיי״ש.

ומעתה י״ל שבשעת הדחק יש מקום לסמוך על ביטול חד בתרי בעיתונים שהתערבו ואיכא טרחא מרובה לחפש אחרי אלו שחייבים גניזה, וכן איכא הוצאה מרובה לגנוז כולם, דהרי יש לצרף דעת פוסקים דדי״ת שבעיתונים אין בהם קדושה כלל.

ג. דבר שבמנין

ואע״פ שהעיתון מהדברים הנמכרים ״במנין״, אכתי י״ל דבטל. דהנה נתלחו הפוסקים היום, ועד שבמנין בטל. דעת **השו״ע** (רס״ ק) דדבר שבמנין בטל. אולם דעת **הרמב״א** (שס) דכל דבר שנמכר רק במנין אינו בטל. וכן פסק **הט״ז** (שס ט״ק א), ועיי״ש דלדעתו יש להחמיר אם לא במקום הפס״מ אף בגונא דלפעמים הדבר נמכר באומד ופעמים במנין דגם אינו בטל. וכן פסק **הש״ך** (ט״ק ט), אלא דלדידיה יש להחמיר אף במקום הפס״מ. (ומ״מ כבר הודו לדברי הט״ז **המנחת יעקב** (ככל נס אות ב) **והחכ״א**).

אולם בני״ד יש לומר דאיכא ביטול אף להרמב״א, דהרי אין הממכר הטעון גניזה נמכר במנין, אלא העיתון. וכבר מבואר **בסמ״ג** (לארין קמ קמא דף נב ע״ג), **בטור** (רס״ ק) **ובב״ח** (אות ד) דדבר שאינו נמכר בפניע אינו בכלל דבר שבמנין.

ד. דבר שיש לו מתירין

ואין לומר דיש לגנוז את כולם משום דהוי כדבר שיש לו מתירין ע״י שיגנוז את כולם. דהרי כבר פסק **השו״ע** (ט״ קב ט״ ג ו ט״ קב ט״ טו) (ח) דדבר שיש לו מתירין ע״י הוצאה או טרחא אינו בכלל דבש״ל. ועוד לדעת **הט״ז** (ט״ ק ח) בשם **המהרש״ל** (פכ״ה ט״ כז) דהיתר הבא ע״י מעשה אינו בכלל דבר שיש לו מתירין. ואף **הש״ך** (שס טט״ק ח) החולק על השו״ע שם היינו דבר שההוצאה מועטת. ובפרט לדעת **הצ״ח** (פתיח ט: ד״ה ונפ״ח) הסובר דש״ל״מ לא שייך רק לענין איכילא דהוי הנאה של כילוי וממנפ״ש מה שיאכל היום לא יאכל למחר, דבזה שייך לומר עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, משא״כ דבר שיכול לעשות היום וגם למחר כגון טלטול לא שייך זה. עיי מש״כ בזה בלומ״ק ק״ו.

ועוד דקיי״ל דאינו בכלל דבר שיש לו מתירין אלא כשיש היתר לאיסור גופא (כגון ביצה ספק אם נולדה ביו״ט שבמוצאי יו״ט תהיה מותרת), אבל הכא אין היתר למאמר הטעון גניזה. וזה מבואר **בתורה״ד** (ט״ קט) וכדבריו פסק **בשו״ע** (יריד ט״ סס ט״ ד). דלא **כהר״י** (חולין ב: ברי״ג) ועיי״ש **בט״ז** (ט״ ק לה) **ובחוו״ד** (ט״ ק ט). וכן פסק **הפמ״ג** (ט״ קב ש״ד סט״ק יא), **הכת״ס** (יריד ט״ סט), **הפתי״ש** (ט״ קב סט״ק ח).

ה. הוצאת אחד מהתערובת

אלא דיש לענין האם מותר לזרוק כולם, או דיש להוציא א״ל ולגנוז. דהנה **הרמב״א** (ט״ קט ט״ א) ע״פ הנהגת המהר״ם כתב דאיסור בשבט ברוב יש להשליך אחד או לתת לא״ל ואינו אלא חומרא בעלמא, ע״כ. וע״פ דבריו כתב **הב״ח** (ט״ קב סוף אות ד) דכלי שנאסר והתערב ברוב כליים כשרים יש להסיר כלי א׳ לחומרא בעלמא כמו שנהג מהר״ם. ולפ״ז אפשר דה״ה בני״ד. אולם **הש״ך** (ט״ ק ח) דחה דברי הב״ח וכתב דלא דמי דהא כל הפוסקים הסכימו בסימן ק״ט דא״צ להסיר חתיכה מתערבת חתיכות, ממרה״מ דעבד הכי הא כתב מהרמב״ם טעמא צדיק ותיח הוה חתיכה שהיה נראה דרך גנאי שיזדמין איכילא איסור לפניו, וזה לא שייך בכלים, ומ״מ כיון דליכא פסידא יש להחמיר כדברי הב״ח, ע״כ. אולם **החכ״א** (ככל נס אות כג) לא הביא דברי הב״ח כלל. וכן **המ״ב** (ט״ טח ט״ק צג) לא הזכירו. וע״כ מותר לזרוק כולם מטעם ביטול ברוב.

- מסקנא דדינא -

העולה לדינא, אם התערבו עיתונים הנמכרים גניזה ברוב עיתונים שאינם טעונים גניזה, או איכא טרחא מרובה לחפש אחרי אלו שחייבים גניזה, ולגנוז את כולם יש בזה הוצאה מרובה, יש לסמוך על ביטול ברוב ומותר לזרוקם (ויזהר לתת כולם תוך שקית למנוע בזיון).

(הר״ף והרמב״ם) משום דמילתא דפשיטא היא דאדם חשוב ירחיק עצמו מכל מאי שיוכל, וכן צ״ל לדעת הרמב״ם [מאכלות אסורות י״ז י״ז] והטור והמחבר בס״י ק״יז שלא כתבו הא דאיכא ב״ש״ דאדם חשוב אסור בבישולי גויים אף ברבר שנאכל כמות שהוא חי. והתוספת שבת [אריה סי׳ יריד ט״ק י״ח] א״פ השינוי על ה״שׁך כמה שכתב דהוי מילתא דפשיטא וע״כ לא הוזכרוהו הפוסקים, וכתב דקדושי״ת הב״ח במקומו עומדת, מ״מ לדינא ס״ל דאין על לאדם חשוב להחמיר בבישולי עכו״ם אף ברבר שנאכל כמו שהוא חי. אולם הנכנ״ל (יריד סי׳ ק״ג הנהגת ב״ש י״ח) כתב לבאר דהרמב״ם והראש״ל לא הזכירו הוה מימרא דאדם חשוב כשנא, משום דלא ס״ל הכי לדינא. ע״ש.

וכן כתב בהגהותיו לאר״ח (יריד ג׳ הנהגת טור ס״ק ח) דהרמב״ם והטור לא הזכירו הוה דינא דאדם חשוב גבי הטמנת צונן, מפני דסוברים דקימ״ל כר נחמן ורב יוסף דס״ל דאין לחלק בין אדם חשוב לכל אדם. וצ״ח לדבריו ביר״ד.

ואף הפר״ח [פי ק״יז סוף סוף ג] אחר שהביא דברי הגמ״ב בשבת גבי אדם חשוב כתב - ומ״מ מסתברא דקיימא לן כותיה דרב נחמן (להתיר אף באדם חשוב), דהא דמעשה רב, ועוד דאשכחין לרבי יהודה נשיאה נמי דאשתי מיא דאחים קפילא ארמאה כדאיכא במר״ק [כ:ב]. ולא לפוקי מהב״ש הנהגתו על הטרור שהשמיט היא דינא דאדם חשוב. והשׁך כתב שלא הוצרכו הרמב״ם והטור לכתוב לפי שפשוט הוא, וכל זה אינו מחזור, אלא העיקר שלא כתבוהו ששׁהדבר ברור להתיר אפ״י לאדם חשוב.

וכן נקט הגדול מרובה (יריד סי׳ ק״ג) דדבר שאינו נאכל כמו שיש אין אינו נאסר בבישולי עכו״ם לאדם חשוב, כיון שרב נחמן עשה מעשה היתר, ודלא כהשׁך בסי׳ קנ״ב. וצ״ח לדברי הגמ״א באריה סי׳ יריד ט״ק ט״ז שהביא דברי הנהגת״א דאפ״י לאדם חשוב מותר להטמין צונן. וכן נקט ערוך השולחן [פי ק״יז אריה], דברין זה דמיצונו דר״נ עשה מעשה בעצמו להתיר, ורב יוסף החזיק בידו, ואפ״י דרבי אמי הקפיד על זה, מ״מ הלכה כרבים. וכן במר״ק [יב:ג] עשה רבי יהודה נשיאה מעשה בעצמו ושחת ממים שהיהם בעכו״ם, ש״מ דלא חשו לזה. וכן נקט הגמ״א י״ח הדין חמ״ס המובא בשו״ע הוצאת מכות יס - יריד סי׳ ק״ג דהרמב״ם הטור והשו״ע, השמיטו היא דינא דאדם חשוב משום דס״ל דלית הלכתא כרבי אמי, ואף לאדם חשוב שרי כל שנאכל כמו שהוא חי. וכתב דכן נכון לדינא בלי שום פקפוק כלל. ע״ש.

[נכתב ע״י הרב ש. פ. שליט״א]

פניני מוסר
עניני שבת קדש – תפילת שחרית (ח)

השמחה באמירת פסוקי חומרה בשבת -

למנחם מעוז לרוד השמים מספרים וכו'... ובחיוד בפסוקים ״ותרת ה' תמימה״ וכו' ישמה באמירתם שמחה עצמה מאד על שחינו לתורה הקדושה והתמימה כזו ולמעוניהם החם וליראתו ית״ש ויתעלה וזכו לעד...
לרוד בשבתו את טעמו, אברכה את ה' **בכל עת** יאמר בשמחה לעומה מאד, ויקבל במחשבתו שיברך וישבח הבורא ית״ש ויתעלה כל ימי חייו. ובודאי מי שאינו מסין כונה זו הוא דובר שקרים לפני הבורא ית״ש...
בה' תתהלל נפשי ישמה שמחה גדולה ועצמה עד מאד על שיש לו פטרון כזה, ויתנהג בשמחה העצומה זו בכל פסוקי המעומר... (יסוד ושורש העבודה ח ז)
- ״הללו ה- הללו את שם ה'״. בודאי מעדל השבח שמבואר במזמור אז להבורא יתברך שמו, יתלהב לב האדם מייאלא אל השמחה והחיותו באלקותו ית״ש ויתעלה. ובפסוק ״כי אני ידעתי כי גדול ה'״ חשוב בזה הלשון אני מאמין בזה אמנה שלמה ואמיתית וגם השגתי בקט שכלי, כי גדול אתה ואין כמוך, וישמח שמחה עצומה עד מאד באלקותו...״. (מש)

נערך ע״י מחבר סדרת עבודת המעשים

נודה לה' בכל לבב על חסדו שזיכנו והגיענו לראות באוצרות גליון המאתיים מקרב בו הובא ברכה ותהילה

לרבנים הגאונים העלמים בכתיבת ח״י תורה ולכל העמלים רבות עבור המערכת המחלקים, העוזרים, שוחלי ההערות והתורמים המעמיים בהוצאת גליון זה לאור

יתברכו כולם ממרומים שיזכו להגדיל תורה ולהאדירה

העלון נתרם להצלחה ברוחניות ובגשמיות של **שלום בן יוסף שיח״ל** **דבורה בת אודי תח״ל** **רות בת גרסיה תח״ל** **לאה בת גרסיה תח״ל**